

ESKİ MEZOPOTAMYA VE MISIR TARİHİ

TAR102U

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Mezopotamya'nın Tarih (Yazı) Öncesi Dönemleri

GİRİŞ

İki nehir arasındaki ülke anlamına gelen Mezopotamya terimi, Fırat ve Dicle nehirleri ile bu nehirlerin kolları arasındaki bölgeyi kapsayan coğrafya için kullanılmaktadır. Bu terim Eski Yunanca'daki orta anlamındaki "mesos" ve ırmak manasına gelen "potamos" kelimesinden türetilmiştir.

Mezopotamya'nın coğrafi yapısı genel özellikleri bakımından, Yukarı/Kuzey, Orta ve Aşağı/Güney Mezopotamya olarak üçe ayrılmaktadır. Yukarı Mezopotamya siyasi harita açısından Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Kuzey Suriye, Kuzey Irak, Aşağı Mezopotamya da Güney Irak ve kısmen Güneybatı İran bölgesidir.

Mezopotamya'nın kuzeyi, Zagros Dağları, Güneydoğu Toroslar ve Amanoslar tarafından çizilen yarım daire biçimindeki hat nedeniyle "Bereketli hilal" olarak adlandırılır. Bölgenin en büyük akarsuyu Fırat'tır.

ESKİ TAŞ ÇAĞI / PALEOLİTİK (MÖ 1100000-12000)

Kültür tarihçileri insanlık tarihinin çok uzun süren bu dönemini Alt, Orta ve Üst olmak üzere üçe bölmektedir. Günümüze kadar gerçekleşen araştırmalarla insanın Afrika'da ortaya çıktığı kesinleşmiştir. **Homo Erectus** adı verilen eski atamızın buradan dağılıp yaklaşık 1500000 yıl önce dünyanın değişik yerlerinde farklı ortamlarda yaşadığı saptanmıştır.

İnsanın kültürel evrimi içinde bu insan türünün gerçekleştirdiği ilkler çok önemlidir. Mezopotamya'nın batısından Güney Asya'ya oradan Uzakdoğu'ya hatta Avustralya kıtasına kadar yayıldığı bilinen ve olasılıkla belirgin bir dili olan bu insanların bilinçli avcılık yaptığı, ateşi kontrollü kullanmayı öğrendiği, ilk standart taş aletleri ürettiği anlaşılmaktadır. Uzun yıllar el baltası olarak tanımlanan, çoğunlukla kaba ve armut biçiminde olan aletler kazımak, kesmek, kıymak, vurmak gibi işlerde kullanılıyordu. Aynı tip endüstrilere Kuzey Mezopotamya'da Adıyaman, Gaziantep, Şanlıurfa, Batman ve Kuzey Suriye'de rastlanılmaktadır.

Günümüzden 220000 yıl önce olasılıkla **homo Erectus**'dan gelişen yeni bir insan türü **homo Neanderthal** insanı ortaya çıkar. Bu tür, teknolojik olarak gelişmiş taş aletler yapmayı başarmıştır. Neanderthaller ölümlerini ilk gömen insanlardır.

Yaklaşık 120000 - 110000 yıllarında günümüz insanının atası olan **homo Sapiens** insanı tariğ sağnesine çıkar. Bu tariğlerde Neandertğal türü de yaşamaya devam etmiştir. Hatta iki türün uzun bir süre en az 60000 yıl beraber yaşadığı, sonra Neanderthallerin tümüyle yok olduğu kabul edilmektedir. Klasik sınıflamada bu dönem Üst Eski Taş Çağı olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem insanları Kuzey Mezopotamya'da tahminen 25-30 kişilik topluluklar halinde genellikle hayvanların mevsime bağlı göç yollarıyla ilgili akarsu vadilerinde yaşamışlardır.

ORTA TAŞ ÇAĞI / EPIPALEOLİTİK (MÖ 12000-10000)

Yaklaşık olarak MÖ 12000 yıllarında Son Buzul Çağı'nın sona ermesi ile Mezopotamya'daki iklimin yumuşadığı tahmin edilmektedir. Bölgedeki nüfusun arttığı ve ilk defa köpeğin evcilleştirildiği saptanmıştır. İklimin değişmesi ile besin kaynakları da değişmiştir. Yabani domuz, geyik, koyun, keçi gibi dağınık yaşayan hayvanların çoğalması ile avlanmanın dağa zorlaştığı yorumlanmaktadır.

Olasılıkla hayvan çeşitlerinin farklılaşmasından dolayı av sistemi değişmiş ve mikrolit adı verilen minik taş aletler ortaya çıkmıştır. Çakmaktaşı ve obsidiyenden üretilmiş geometrik biçimde olan bu minik taşlar, boynuz veya ahşap bir sap üzerine insan dişi gibi yan yana saplanarak bileşik alet yapımında kullanılmıştır. Olasılıkla ok ve yay kullanımı dağa gelişmiştir. Bu insanlar olasılıkla büyük topluluk halinde yaşamaktaydılar.

YENİ TAŞ ÇAĞI / NEOLİTİK (MÖ 10000-5200)

İnsanın doğaya hâkimiyetinin başladığı, avcılık-toplayıcılığa dayanan geçim ekonomisinden besin üretimine geçişin olduğu bu dönem, dünyada başta G. Childe olmak üzere pek çok kültür tarihçisi tarafından 'devrim' olarak kabul edilmektedir. Aynı süreçte toplumun sosyal yapısındaki farklılaşma da devam etmiştir. Büyük olasılıkla tarımın yaygınlaşmasıyla tahıllar da biyolojik bir değişiklik geçirmiş ve doğada yabanıl olan özellikleri farklılaşmıştır. Böylece dağa verimli ve dağa dayanıklı türler ortaya çıkmıştır.

Killi toprağın bitki artığı ve su ile karıştırılıp şekillendirilmesi, kuruduktan sonra pişirilmesi bu dönemden çok dağa önceleri bilinmektedir. Yeni Taş (Neolitik) tanımı sadece taş yapım geleceğinde yontma taşın yanında sürtme taş tekniği ile yapılan aletlerin çoğaldığı bir dönem olarak tanımlanamaz. Bu dönemin başlangıcında Orta ve Aşağı/Güney Mezopotamya'ya olasılıkla çevresel şartların zorluğu yüzünden henüz tam yerleşilmediği anlaşılmaktadır.

Yeni Taş veya tarih kitaplarında Cilalı Taş Devri (Neolitik) olarak geçen bu sürecin ilk evresi olan Çanak Çömleksiz Neolitik (MÖ 10000-6000) Ürdün- Jeriho'da yapılan arkeolojik kazılar sonucunda kendi içinde bir dizi gelişmeyi açıklamak amacıyla alt evrelere ayrılmıştır. Çanak Çömleksiz Yeni Taş Çağı'nın başlangıç evresinde Kuzey/Yukarı Mezopotamya'da Filistin/Natuf kültüründen farklı olarak göreceli dağa büyük yerleşimler kurulmuştur.

İlk defa bu dönemde tapınak gibi büyük işgücü gerektiren anıtsal özel yapılar inşa edilmiş, uzman bir zanaatkar sınıfı ortaya çıkmış, uzak bölgeler arasındaki ticaret yapılmaya başlanmıştır. Son zamanlarda kazılan Göbekli Tepe'de ise çapları 10 ile 30 metre arasında değişen boyutlarda, taş duvarlı, yuvarlak veya oval biçimli tapınaklar bulunmuştur. Diyarbakır/ Çayönü yerleşmesinde bu döneme ait, başka yerleşmelerde saptanamayan ilginç bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Başlangıçta tapınak olarak inşa edildiği anlaşılan dörtgen yapı dağa sonra köyde yaşayan yaklaşık dört yüz elli kişinin bedenlerinin saklandığı bir yer haline dönüşmüştür.

Çanak Çömleksiz Yeni Taş Çağı'nın en son evresinde (MÖ 7000 - 6000) bir önceki evreden devam eden gelişmiş yaşam biçimi devam eder. Ancak bilinmeyen bir nedenle bu evrenin sonunda bu kültür çökmüştür. Yaklaşık bin yıl süren büyük karışıklıkların yaşadığı bu evrede genelde büyük yerleşmelerin terk edildiği izlenmektedir.

Proto-Hassuna Pre-Hassuna Dönemi (MÖ 6000-5750)

Hassuna, Kuzey Irak'ta Musul yakınında, Dicle Nehri üzerinde kurulmuş bir yerleşim birimidir. Son araştırmalarla Proto-Hassuna Dönemi (hassuna öncesi dönem) genel anlamda Kuzey Mezopotamya'da Çanak Çömlekli Yeni Taş Çağı'nın başlangıcı veya Erken Yeni Taş Çağı olarak kabul edilir. Bu dönemde kültürel anlamda bölgesel farklılıklar fazla gözükmez. Bölgede hayatları hayvancılık ve tarım ekonomisine dayanan köy toplulukları yaygındır.

Bu dönemi temsil eden yerlerden biri olan Tel Sotto'da küçük çocuklar çömlek içinde evlerin tabanları altına gömülmüştür. Yarım Tepe'de cesetler dikdörtgen ve yuvarlak yapılara yerleştirilerek saklanmıştır.

Proto-Hassuna Dönemi'nin çanak çömlekleri, kilin su ve samanla karıştırılmasıyla elde edilen hamurdan şekillendirilmiştir. İlk yapılan örnekler yayvan ve derin kâseler, yuvarlak ya da oval çanaklar, kısa silindir boyunlu, yuvarlak gövdeli kaba kaplardır. Hepsi elde şekillendirilmiştir. Bu dönemde günlük yaşamda çok önemli rol oynayan yontma taş alet endüstrisi üretim açısından düşük kalitededir. Buna karşılık taş kap, ok ucu gibi nesnelere üretimi devam ettirilmişse de eski örnekler kadar özenli değildir. Bu dönemde tarım yaygınlaşmıştır. Ürünlerin bereketli olup olmaması tamamıyla yağmura bağlıdır.

Hassuna Dönemi (MÖ 5750-5250)

Mezopotamya'da Hassuna ve Samarra kültürleri birbirleriyle ilişkilidir. Hassuna kültürünün görüldüğü yerlerde Samarra kültürüne ait çanak çömlek örnekleri de bulunmaktadır. Hassuna kültürünün kökeni kendinden önceki İlk Neolitik Çağ'ın başlangıcındadır. Kültür dağa çok Kuzey Irak bölgesinde yoğunlaşmıştır.

Bu dönemde duvar yapımında kerpiç kullanılmaya başlamıştır. Evler bir avlu etrafında yer alan çok sayıda odadan oluşur. Duvarlara sıva yapıldığı belirlenmiştir. Duvarlarda taş temel Güneydoğu Anadolu'da Mezraa-Teleilat ve Akarçay Tepe yerleşmelerinde görülmektedir. Yapı içlerinde değişik tipte fırın ve ocaklar yer almaktadır. Avlu ve sokak olarak nitelenen bazı birimlerin tabanı taş döşelidir.

Hassuna kültürü, bu dönemde yaygın olarak kullanılan belli form ve bezemeye sahip çanak çömlek türleri ile tanınır. Genel olarak iki grup altında sınıflandırılabilir çanak çömlek üretilmiştir. Birinci gruptakiler olasılıkla mutfakta kullanılmak üzere yapılan kaba, kahverengi, gri veya kırmızı renkte olan çanak çömleklerdir. İkinci grup ise dağa özenli bir biçimde şekillendirilmiştir.

Hassuna Dönemi yerleşmelerinde çok sayıda pişmiş topraktan sapan tanesi, yün veya keten iplik elde etmek için kullanılan ağırşak, mühür, taş boncuk, kemik iğne, kemik spatül ve kemik biz gibi günlük yaşamda farklı amaçlar için üretilmiş aletler bulunmuştur.

Bu dönemde tarım ve hayvancılık toplumların esas geçim kaynağı hüviyetini kazanmıştır. Arpa, buğday çeşitleri ana gıda maddesidir. Baklagiller de ekilmektedir. Koyun, keçi ve sığır ve domuz beslenmektedir. Nüfusun ve dolayısıyla köylerin sayısı artmıştır. Kent hüviyetini taşıyabilecek yerleşmeler yoktur. Tapınak olabilecek büyük ve özel yapı bulunmadığı gibi dinsel inanışlar hakkındaki bilgilerimiz azdır. Hassuna Dönemi'nde doğada bulunan ham bakırdan dövülerek takı gibi çeşitli nesnelere yapılmıştır. Ergitilmiş bakırın en eski örneği de bu dönemde ortaya çıkar.

Samarra Dönemi (MÖ 5300-5100)

Samarra Kültürü, Hassuna kültürünün geliştiği bölgenin dağa güneyinde, Orta Mezopotamya'da Zagros Dağlarının otlaklarla kaplı eteklerinde ortaya çıkmıştır. Kendine özgü boyalı bir tür çanak çömlek grubu ile temsil edilen Samarra Kültürü yerleşmelerinden en ünlüleri Tel'ül Savvan, Cocha Mami ve Samarra'dır.

Samarra Dönemi basit de olsa Mezopotamya'da sulama kanallarının açıldığı ilk dönemdir. Coga Mami'de saptanan kanallar bu döneme tarihlenmektedir. Bitki kalıntıları arasında evcilleştirilmiş tahıllar dışında iri keten tohumlarının bulunuşu gerçekte düzgün sulama yapıldığının belirtisidir.

Bu dönemdeki dörtgen planlı yapılarda yaklaşık 60 cm boyutunda kaliteli kerpiç kullanılmaya başlar. Konutların içine ve dışına duvar ortalarına ve köşelere konan payandalar dağa sonraki kültürlerdeki tapınak mimarisinin öncüsü olarak değerlendirilir.

BAKIR-TAŞ ÇAĞI / KALKOLİTİK

Anadolu'da Kalkolitik Dönem başlığı altında incelenen gelişmeler, Mezopotamya'da Halaf ve Obeyd başlıkları altında incelenir.

Halaf Dönemi (MÖ 5500-4800)

Halaf kültürü, doğuda Zagros Dağları, batıda Fırat Nehri, kuzeyde Toros Dağları tarafından çevrelenen Kuzey Suriye, Kuzey Irak ile Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaygındır. En belirgin özelliği günlük yaşamda boya ve çizi bezemeli olağanüstü güzel çanak çömleklerdir. Bu kültür, ilk defa 1911 yılında sınırimıza çok yakın konumdaki Halaf Höyüğü'nde gerçekleştirilen kazılarda saptandığı için Halaf kültürü adı verilmiştir.

Halaf kültürünü en iyi şekilde tanıtan Musul yakınlarındaki Tell Arpaciya höyüğüdür. Bu dönemde bakırın kullanımı dağa önceki dönemlere göre yaygınlaşmıştır. Halaf Dönemi'nde tohumlar, avlu ve sokaklarla birbirinden ayrılan, yuvarlak ve dörtgen yapılar inşa etmişlerdir. Halaf mimarisinin belirleyici öğelerinden biri olan yuvarlak yapılar arkeoloji yazınına "Tholos"adı ile girmiştir. Tholos, dikdörtgen planlı girişi ve yuvarlak planlı ana odası olan yapı tipidir.

Erken Halaf Dönemi'nde üretilen kap biçimleri sınırlıdır. Çanak çömleğin üzerine farklı renk ve ton sağlamak amacıyla bilinçli olarak yoğunluğu azaltılan kırmızı veya siyah renkte boyalarla motifler işlenmiştir. Yaygın olan motifler arasında boğa, koyun başı, yaban eşeği, yaban domuzu, tavşan, geyik ve kuş gibi yabancı hayvanlar; yılan ve akrep gibi sürüngenler; şematik bitki ve ağaçlar, dans eden insanlar sayılabilir.

Halaf Dönemi'nin ortalarında ise çok renkli bezeme görülmektedir. Kapların fırınlanmalarının dağa iyi kalitede olduğu gözlenir. Tanrı simgesi olan stilize boğa başı figürü çok kullanılmış, boğa betimlemeleri ortadan kalkmıştır.

Halaf Dönemi'nin geç evresinde çömlekçi ustaları, kapların yüzeyine yaptıkları renk cümbüşü izlenimi veren uygulamalarla çanak çömlek üretimini oldukça ileri düzeye taşımıştır. Kaplar üzerine hem boya ile hem de kazıma yöntemiyle bezemeler yapılmaktaydı. Ayrıca beyaz boya da kullanılmaya başlamıştır.

Obeyd/Ubaid Dönemi (MÖ 5900-4300)

Kuzey Mezopotamya'da halaf Kültürü devam ederken Güney Mezopotamya'nın verimli topraklarında yeni bir kültürün doğduğu görülmektedir. Kültüre ilk kez, Sümer yerleşmesi olarak bilinen Ur höyüğü'nün yakınında Tel El Ubaid adlı höyükteki araştırmada rastlanmış ve bu

höyüğün adı verilmiştir. Obeyd kültürünü, kuzey ve doğudaki dağlardan güneye gelen, kanallar açarak kuru tarımdan sulu tarıma geçen toplulukların oluşturduğu sanılmaktadır.

Bu dönemin yaşam biçimi hemen hemen tümüyle ziraat ve hayvancılığa dayanmaktadır. Güney Mezopotamya'da sulama kanalları vasıtasıyla tarım geliştirilmiş, elde edilen ürün artırılmıştır. Ancak Mezopotamya ağaç, maden taş gibi hammadde kaynaklarından yoksundur. Bu yüzden Obeyd kasabalarında yaşayan seçkinler kurdukları ticaret kolonileri ile ihtiyaçları olan hammaddeleri çok uzak bölgelerden temin etmekteydiler.

Obeyd toplumlarında yerleşme içine gömü yapılma geleneği devam etmiştir. Erişkin ölülerin yerleşme dışına oluşturulmaya başlayan mezarlıklara gömüldüğü saptanmıştır. Eridu'da kenarları kerpiçle çevrelenmiş, üstü de kerpiçle kapatılmış sandık biçiminde çok sayıda mezar bulunmuştur. Bu erken mezarlığın yaklaşık bin kadar mezardan oluştuğu anlaşılmıştır. Ancak bunlardan iki yüz adedi kazılarla incelenebilmiştir. Ölüler bükülmüş/büzülmüş (cenin) pozisyonunda mezara konmuştur.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/eski-mezopotamya-ve-misir-tarihi-ady212u?search=tar102u>